

«Бібліографічні ресурси України»

Рецензована праця, що вийшла незначним тиражем (300 прим.), становить інтерес для викладачів, аспірантів, студентів не лише вузів культури, а й бібліотечно-бібліографічної громадськості країни. Робота по суті є продовженням виданого Г. М. Швецовою-Водкою навчального посібника «Загальне бібліографознавство (основи теорії)» (Рівне, 1995). Обидва посібники відповідають авторській навчальній програмі курсу «Загальне бібліографознавство» (К., 1996) і відрізняються від аналогічних програм та підручника О. П. Коршунова «Библиографоведение: общий курс» (М., 1990) (про що буде нижче), за яким багато років у вузах культури викладалася теорія бібліографії.

Останнім часом у галузі освіти, особливо гуманітарної, з'являються підручники, навчальні посібники, методичні розробки й інші матеріали, що впроваджуються в навчальний процес українською мовою і побудовані з огляду на досвід роботи установ та закладів культури країни.

Зважаючи на точки зору на бібліографічні процеси в інформаційно насиченому суспільстві, Г. М. Швецова-Водка науково обгрунтувала термін «бібліографічні ресурси». Він раніше розумівся синонімічно (бібліографічне джерелознавство, бібліографічна продукція тощо). Такий підхід до поняття «бібліографічні ресурси», зазначається в передмові посібника, «консолідується з розумінням «інформаційного ресурсу» як ресурсу, що складається зі знань, тобто соціо-психологічного продукту, на відміну від «матеріальних ресурсів», до яких належать знаряддя праці, будівлі і т. п.» (с. 3).

У концепціях до побудови курсу та у викладі матеріалу в програмі й у двох навчальних посібниках відбилися уявлення про даний курс, котрі сформувався в авторки внаслідок його викладання та особистих наукових досліджень.

Її позиція полягає в тому, що в курсі, з якого починається знайомство студентів з бібліографією, зокрема з основами теорії бібліографії, передбачене джерелознавче вивчення бібліографічних

посібників універсального змісту для ґрунтовнішого засвоєння теоретичного матеріалу.

У навчальних програмах інших вузів культури дані про бібліографічну продукцію, створену на паперових та електронних носіях інформації, подаються в дисциплінах, присвячених організації й методиці бібліографічної діяльності (розділ «Довідково-бібліографічний апарат бібліотеки») і галузевим інформаційним ресурсам (ІР). На думку Г. М. Швецової-Водки, курс загального бібліографознавства «має сприяти оволодінню початковими навичками застосування теоретичних знань до аналізу конкретних бібліографічних явищ — бібліографічних посібників та їх використання в бібліографічному пошуку» (прогр., с. 4).

Загальновідомо, що бібліографічні ресурси України на сучасному етапі становлять документні результати бібліографічної діяльності установ і громадян країни й відповідають основним положенням Закону України «Про Національну програму інформатизації». Це наскрізна теза всієї праці. Вона доповнює систему бібліографічних дисциплін і відповідних навчальних посібників.

Розділи праці (їх шість) структурно однотипні: спочатку визначається вид бібліографії, його завдання, основні напрями діяльності установ, що готують відповідну бібліографічну продукцію, наводиться система цих видань через жанрово-типологічну структуру, подаються додатки у вигляді відповідних таблиць про бібліографічні видання, питання для самоконтролю спеціалістів. Як і попередні бібліографознавчі роботи І. І. Корнейчика, М. П. Гуменюка, Н. Ф. Королевич та інших дослідників історії вітчизняної бібліографії, аналізований посібник містить чималий фактографічний матеріал, зокрема про бібліографічну продукцію Книжкової палати України, бібліотек країни, бібліографічних установ та окремих діячів, наводиться структура найважливіших бібліографічних праць, підготовлених різного часу в Україні й Росії; багато інформації про персоналії. Все це дає підстави вважати рецензовану роботу не лише навчальним

посібником, а й бібліографічним довідником, що орієнтує фахівців у масиві бібліографічних ресурсів, розкиданих у різних бібліотеках та інформаційних установах.

Рекомендований список літератури для поглибленого вивчення курсу (основна й додаткова література до кожного розділу) підготовлено на високому професійному рівні, як і предметний покажчик та список скорочень, що суттєво допомагають користувачеві орієнтуватися в масиві матеріалу.

У «Списку літератури для поглибленого вивчення курсу» авторка радить «виявляти нову літературу» за відповідним покажчиком «Бібліотекознавство і бібліографія України», а також шляхом безпосереднього перегляду ряду фахових видань. Проте в числі останніх чомусь відсутня «Бібліотечна планета» та збірники наукових праць викладачів і аспірантів вузів культури країни (с. 177).

Інші зауваження: Г. М. Швецова-Водка до складу її бібліографічних ресурсів України відносить джерела бібліографічної інформації будь-якого змісту, створені поза межами держави, «доступні для користування її громадянам завдяки комплектуванню фондів бібліотек іноземними джерелами чи шляхом прямого доступу через телекомунікаційні системи» (с. 4). На наш погляд, таке визначення не зовсім точне й коректне, оскільки тут може постати питання про інтелектуальну власність цих ресурсів, бо вони належать країні, яка їх створює або їх можна віднести до світових.

На сьогодні вітчизняне бібліографознавство не має видання, котре так детально, з історичними довідками, подавало б сучасний стан системи державних бібліографічних посібників в Україні.

Водночас доцільніше було б у розділах I «Поточна державна бібліографія» і II «Загальна ретроспективна бібліографія» (у ньому, по суті, представлено український бібліографічний репертуар) подати загальну систему національної бібліографії (складається з поточної та ретроспективної). Для неї характерна диференціація за хронологічною ознакою. Однак деякі посібники з розділу «Загальна ретроспективна бібліографія» можна віднести до науково-допоміжної бібліографії. Таке неузгодження, скоріше, виникає тому,

що не завжди чітко визначено ознаку, за якою класифікуються ті чи інші посібники.

Досить добре розкрито стан рекомендаційної бібліографії в Україні. Визначено основні її центри, їх видавничу діяльність. Охарактеризовано практично всі типи рекомендаційних бібліографічних посібників (РБП), їх цільове й читацьке призначення тощо. Але проігноровано тематичні бібліографічні посібники. Все розмаїття РБП зводиться лише до галузевих. Тимчасом у краєзнавчій бібліографії тематичні посібники становлять третину всіх видань, а галузевих майже немає.

Деякою мірою незрозуміла жанрово-типологічна структура РБП. Немає чіткості у визначеннях «жанр» і «тип», що й чому підпорядковане і за якою субординацією. Можна погодитися, що *лам'ятка* це жанр, а *от список чи покажчик* жанром називати недоцільно, адже в науковій літературі та практиці список — це тип бібліографічного посібника. Параграф 4.2 «Основні ділянки і напрями рекомендаційної бібліографії», з нашого погляду, в цьому розділі зайвий.

У питаннях для самоконтролю: «Що означає поняття «система рекомендаційних бібліографічних посібників?», — чіткої відповіді в розділі «Рекомендаційна бібліографія» студент не знайде. У табл. 4.3 «Змістовна структура системи РБП» не дотримано єдиної ознаки визначення основних типів видань.

І, нарешті, останнє. Масив бібліографічних ресурсів України бажано подати через призму їх ефективного (чи недостатньо ефективного) використання користувачами. Більше уваги слід було б приділити створенню національної системи ІР, електронним бібліографічним ресурсам, які сьогодні правомірно розглядати поряд з традиційними.

У цілому ж навчальний посібник збагачує вітчизняне бібліографознавство і полегшує користувачам здійснювати бібліографічний пошук, є суттєвим підґрунтям для наукової та навчальної роботи.

*Віра Загуменна, к. п. н., проф.,
Валентина Лутовинова, к. і. н., проф.,
Михайло Геращенко, к. п. н., проф.,
Олексій Крицький, доц.*

*(усі — Київський національний університет
культури і мистецтв)*

- © Загуменна В. В., Київ, 2001
- © Лутовинова В. І., Київ, 2001
- © Геращенко М. В., Київ, 2001
- © Крицький О. П., Київ, 2001